

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย

ปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของนานาอารยประเทศส่วนใหญ่จะเป็นระบบกล่าวหา ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของระบบในการค้นหาความจริง¹ คือ การค้นหาความจริงหรือดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และการค้นหาความจริงหรือการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งจากการศึกษาในบทที่ผ่านมาข้างต้น ผู้เขียนได้มุ่งเน้นถึงการค้นหาความตามระบบการค้นหาความจริงที่เป็นการค้นหาความจริงที่ใช้หลักในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งมีลักษณะ คือองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง² โดยจะมีศาลเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินการค้นหาความจริง ศาลต้องมีความกระตือรือร้นไม่วางตัวเฉยปล่อยให้ฝ่ายโจทก์จำเลยเป็นผู้ทำความจริงมาเสนอเท่านั้น

กรณีของประเทศไทย มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญา จึงนับได้ว่าเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ซึ่งการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็จะมีบทบาทยุติที่ให้อำนาจแก่รัฐในการค้นหาความจริง โดยบทบาทส่วนใหญ่จะเป็นจะเป็นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง และหากศาลได้ดำเนินการตามบทบาทของตนอันได้แก่

- 1) ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง
- 2) ศาลต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย
- 3) ศาลต้องมีหน้าที่ ตรวจสอบพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริง

ก็จะนำมาซึ่งความยุติธรรมได้เป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติศาลไทยส่วนใหญ่มิได้ปฏิบัติ เช่นที่กล่าวมา โดยส่วนใหญ่ศาลจึงมีหน้าที่เพียงเป็น “กรรมการ” ในการรับฟังพยานเท่านั้น³ ซึ่งส่งผล

¹ รายละเอียดดูบทที่ 2.

² ซาดิ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา นัตรไพฑูรย์. (2541). “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ, เล่ม 60, ฉบับที่ 1-4. หน้า 56.

³ เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติก็คือ หากศาลให้อำนาจตามบทบัญญัติต่าง ๆ เช่น สืบพยานเอง สืบพยานเพิ่มเติม หรือลดพยานของฝ่ายใด มักถูกมองว่าเป็นการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่ศาล

ให้เกิดปัญหาต่างๆ ในเรื่องสืบพยานในชั้นศาล ซึ่งความล่าช้าอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ ดังนั้น ในบทนี้ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงบทบาทการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย วิเคราะห์เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี ซึ่งศาลมีบทบาทการค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่ โดยจะแยกพิจารณาตามลำดับต่อไปนี้คือ

- 4.1 ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง
- 4.2 ศาลต้องมีความเป็นกลางที่เป็น ภาวะวิสัย
- 4.3 ศาลต้องมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง

4.1 ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง

เป็นลักษณะของศาลตามระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่ทำให้ศาลมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง อันได้แก่หน้าที่ในการสืบพยาน ศาลตามระบบนี้จะไม่วางตัวเฉย และปล่อยให้คู่กรณี อัน ได้แก่ ฝ่ายโจทก์จำเลย เป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนคดี แล้วศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินเท่านั้น

ก. กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีบทบัญญัติหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลต้องมีความกระตือรือร้น แต่จะไม่วางตัวเฉย ดังเช่นกรณีศาลต้องเป็นผู้อ่านและอธิบายฟ้องให้ จำเลยฟัง⁴ ด้วยตนเองศาลต้องเป็นผู้สืบพยานเอง โดยจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ตามที่เห็นสมควร⁵ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม โดยจะสืบเองหรือส่งประเด็นให้ศาลอื่น สืบแทน ไม่ว่าจะโดยตามคำขอของกลุ่มความฝ่ายใดหรือโดยพลการ⁶

ศาลมีอำนาจสืบพยาน หรือสั่งการใดๆ ก็ได้ หากเห็นว่าไม่จำเป็นโดยไม่ต้องมีคำขอของฝ่ายใด⁷ ศาลมีโอกาสถามโจทก์จำเลย หรือแทนคนใดในระหว่างพิจารณาคดีได้ด้วยตนเอง⁸ ซึ่งในการสืบพยานเพิ่มเติมที่ศาลมีอำนาจนั้นศาลมีอำนาจสืบเพิ่มเติมได้ทั้งในกรณีที่มีการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น กรณีที่มีการไต่สวนการตาย⁹ และกรณีที่มีการพิจารณาในศาลอุทธรณ์ ฎีกาก็ได้¹⁰

ต้องเสียในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และดู คณิต ฒ นคร. (2544). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, ปีที่ 1, ฉบับที่ 1. หน้า 49.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย, มาตรา 172 วรรคสอง.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย, มาตรา 29.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย, มาตรา 228.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย, มาตรา 174 วรรคสี่.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย, มาตรา 235.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย, มาตรา 150 วรรคเก้า.

ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการได้ เพื่อนำมาประกอบการทำคำวินิจฉัย หลังจากที่มีการสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว¹¹ ศาลมีอำนาจเดินเผชิญสืบได้ เมื่อพยานหลักฐานเป็นการยากแก่การนำมาสืบในศาล¹² นอกจากนี้ศาลยังต้องมีหน้าที่ในการอ่านคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณาให้พยานฟังต่อหน้าจำเลยด้วย¹³

บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลตั้งแต่การอ่านอริบายฟ้อง การสืบพยาน การถามพยาน การเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม การเรียกสำนวนมาประกอบการวินิจฉัย ตลอดจน การอ่านพยาน ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสำคัญของการพิจารณาคดีอาญาทั้งสิ้น แต่ในทางปฏิบัติของศาลไทย ได้มีการนำบทบาทเหล่านี้มาใช้้น้อยมาก

ข. สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 จากการศึกษาพบว่า บทบาทของศาลในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณานี้ เป็นไปตามหลักที่ปรากฏในระบบประมวลกฎหมายอย่างแท้จริง โดยศาลเป็นผู้สืบพยาน และมีบทบาทในการสืบพยานอย่างกระตือรือร้นด้วยซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ ตรงกับบทบาทของศาลที่ปรากฏอยู่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) จะเห็นได้ว่าหลักการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นั้น เป็นไปตามระบบการดำเนินคดีในประเทศในระบบประมวลกฎหมาย กล่าวคือ ศาลเป็นผู้ดำเนินการสืบพยานด้วยตนเอง ส่วนฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยเป็นเพียงผู้นำเสนอข้อเท็จจริง หรือกระตุ้นให้มีการสืบพยานหาข้อเท็จจริงเท่านั้น¹⁴

บทบาทที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทในการค้นหาความจริงของศาล ที่ต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเร็วตามพระราชบัญญัติการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานติดต่อกันไปทุกวัน ทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่น อันมีอาจกล่าวได้ว่า¹⁵ ศาลโดยองค์คณะผู้พิพากษา สอบถามพยานบุคคลด้วยตนเอง ทั้งนี้ศาลจะเป็นผู้แจ้งให้พยานได้ทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะ

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย, มาตรา 208.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย, มาตรา 175.

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย, มาตรา 230.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย, มาตรา 237.

¹⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก. แหล่งเดิม. หน้า 49.

¹⁵ โปรดุ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 19 บัญญัติว่า “ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่า จะเสร็จ การพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจกล่าวได้ว่า”

ทำการไต่สวนแล้ว จึงให้พยานบุคคลดังกล่าว เบิกความในข้อนั้น โดยวิธีแถลงด้วยตนเอง ซึ่งได้แก่การเล่าเรื่องให้ศาลฟังหรือโดยการตอบคำถามของศาลก็ได้¹⁶

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าองค์คณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องทำหน้าที่โดยตรงในการสืบพยาน ไม่ใช่ปล่อยให้ฝ่ายโจทก์ จำเลย เป็นผู้สืบพยานอย่างเดียว¹⁷ จึงเห็นได้ชัดเจนว่าบทบาทของศาลในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นไปตามหลักที่ปรากฏในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) อย่างแท้จริง โดยที่ศาลเป็นผู้สืบพยานและมีบทบาทในการสืบพยานอย่างกระตือรือร้นด้วย¹⁸

ค. กรณีของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนีนั้น พบว่าศาลมีบทบาทอย่างมากในการค้นหาความจริง โดยเริ่มตั้งแต่มีการเริ่มกระบวนการพิจารณา กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาของศาลเริ่มต้น หลังจากที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องพร้อมคำขอให้เปิดการพิจารณาคดีต่อศาลและศาลได้พิจารณาข้อเท็จจริงในคำฟ้องจากพยาน เห็นว่าคดีมีมูลเหตุอันควรเชื่อว่าผู้กล่าวหาได้กระทำความผิดจริง จึงได้มีคำสั่งให้เปิดคดี¹⁹ การพิจารณาคดีเริ่มต้นขึ้นเมื่อผู้พิพากษาซึ่งเป็นหัวหน้าคณะได้เรียกจำเลยที่ปรึกษาจำเลย พยานหรือ ผู้ชำนาญพิเศษมาอยู่ต่อหน้าศาลและได้แนะนำสิทธิหน้าที่ของบุคคลเหล่านั้นแล้ว²⁰ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นหัวหน้าคณะเป็นผู้ถามข้อมูลส่วนตัวของจำเลย²¹ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นการรับฟังพยานหลักฐาน ถามพยาน ถามคำให้การของจำเลย หรือการนำพยานเข้าสืบ โดยปกติเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะในการพิจารณาคดี²² หน้าที่ในการค้นหาความจริงในศาลเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะ จะเป็นผู้ถามคำให้การของจำเลย พยานหรือผู้ชำนาญพิเศษด้วยตนเอง²³ โดยศาล

¹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 31 บัญญัติว่า “ในการไต่สวน ในห้องคณะผู้พิพากษาสอบถามพยานบุคคลเอง โดยการแจ้งให้พยานทราบประเด็น และข้อเท็จจริง ซึ่งทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น โดยวิธีแถลงด้วยตนเอง หรือตามคำถามศาล แล้วจึงให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติมต่อไป” และข้อกำหนด เกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 2542 ข้อ 18.

¹⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 114.

¹⁸ โปรดครายละเอียด บทที่ 2.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 207.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 243 (1).

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 243 (2).

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 238 (1).

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 239 (1).

จะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการเลือกคำถามที่เหมาะสมในการถาม²⁴ หากคำถามใดไม่เหมาะสมศาลมีอำนาจคัดค้านได้²⁵ นอกจากนี้ศาลยังเป็นผู้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีด้วยตนเอง²⁶ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว หากขณะพิจารณาคดีเห็นว่า พยานใดไม่จำเป็นหรือไม่เหมาะสม ก็มีอำนาจงดพยานนั้น²⁷ หรือปฏิเสธไม่รับฟังพยานนั้นได้²⁸ ในการรับฟังพยาน ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงทั้งหลาย อันเกี่ยวข้องกับการทำคำพิพากษาได้²⁹ การดำเนินการค้นหาความจริงด้วยตนเองของศาลนั้น ทำให้มีความใกล้ชิดกับพยาน ตามหลักจิตวิทยาพยาน ศาลจะสามารถพบพิรุณในพยานได้เป็นอย่างดี ศาลสามารถสอบถามพยานในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งหลักในการถามพยานบุคคลนั้นจะขึ้นอยู่กับหลักการสังเกตพยาน แต่พยานนั้นต้องมาเบิกความในการพิจารณาคดีของศาลด้วยตนเองเท่านั้นจึงรับฟังได้การที่ศาลได้ดำเนินการด้วยตนเองจึงเป็นการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือ เพราะศาลได้เห็นพยานด้วยตนเอง สอบถามด้วยตนเอง เห็นอากัปกิริยาของพยานโดยตรงและเมื่อมีการพิจารณาคดีเสร็จแล้ว³⁰ ศาลจะเป็นผู้ตัดสินโดยประเมินจากพยานหลักฐานทั้งหมดในคดี³¹ โดยศาลไม่ต้องผูกพันจากคำร้องขอเปิดการพิจารณาคดี³²

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ชัดถึงบทบาทของศาลในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาเป็นไปตามหลักระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) อย่างแท้จริง โดยศาลจะมีบทบาทกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงการตรวจสอบชั้นพิจารณา พิพากษาของประเทศเยอรมนี ผู้พิพากษาจะต้องไต่สวนเรื่องราว การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีด้วยตนเอง โดยสามารถวินิจฉัยความจริงจากการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ที่อ้างอิงเป็นพยานภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี ผู้พิพากษามีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางอันเป็นวิธีการดำเนินคดีตามหลักการค้นหาความจริง ผู้พิพากษามีบทบาทอย่างสูงในการค้นหาความจริง ตรวจสอบพยานซักถามผู้ต้องหาด้วยตนเอง โดยควบคุมกระบวนการพิจารณาพยานหลักฐานทุก

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 242.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 241.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 243.

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 245.

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 244 (3).

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 244 (2).

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 260.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 261.

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนี, มาตรา 264 (2).

ชนิดสามารถนำเข้าสู่การพิจารณาได้ ผู้พิพากษามีหน้าที่สืบพยานเพื่อให้หลักฐานที่นำมานั้น ยุติธรรม และผลแห่งความจริงปรากฏชัด³³

จากการศึกษาบทบาทของศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี ในเรื่องบทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริงที่ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงนั้น พบว่า บทบัญญัติของทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีต่างมีบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริงต้องมีความกระตือรือร้นกล่าวคือ กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กระบวนการพิจารณาเริ่มขึ้นนับแต่ศาลประทับฟ้องไว้แล้ว ศาลมีอำนาจอ่านอธิบายด้วยตัวศาลเอง สืบพยานด้วยตนเอง มีอำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม และมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการพิจารณาพิพากษาได้

กรณีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลังจากศาลรับฟังไว้พิจารณาแล้วได้ให้อ่านศาลอ่าน และอธิบายฟ้องให้ จำเลยฟัง และถามคำให้การจำเลย พร้อมกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานด้วยตนเอง ซึ่งในการ นัดตรวจพยานศาลต้องแจ้งให้ โจทก์ และจำเลยทราบก่อนล่วงหน้ากรณีที่มีการโต้แย้ง พยานหลักฐานศาลต้องดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องกันติดต่อไปทุกวันจนกว่าจะเสร็จ การพิจารณาวันแต่จะมีเหตุตามกฎหมายยกวันให้ทำได้ ซึ่งศาลดำเนินการด้วยตนเอง

กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีบทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง เริ่มจากเมื่อรับคดีไว้จากพนักงานอัยการแล้ว กระบวนการพิจารณาคดีจะเริ่ม หลังจากศาลตรวจสอบข้อเท็จจริงตามฟ้องแล้วเห็นว่า คดีมีหลักฐานพอที่จะพิจารณาได้ศาลก็จะมี คำสั่งเปิดการพิจารณา หลังจากนั้น พนักงานอัยการเป็นผู้อ่านคำอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง บทบาท ของศาลจะเริ่มอีกครั้งในเรื่อง การถามข้อมูลส่วนตัวแนะนำสิทธิจำเลย ถามให้การจำเลยถามคำ พยานด้วยตัวเอง โดยศาลจะเป็นผู้คัดเลือกคำถามที่เหมาะสม หากคำถามใดไม่เหมาะสมก็จะไม่นำมา ถาม ศาลจะต้องเป็นผู้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีด้วยตนเอง และหลังจากพิจารณาคดี เสร็จก็จะเป็นผู้อ่านคำพิพากษาให้จำเลยฟังด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า ทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธี

³³ ธิติพันธ์ นายบาง. (2546). การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ประเทศสหรัฐอเมริกาประเทศเยอรมันและประเทศไทย. หน้า 119-120.

พิจารณาความอาญาเยอรมนี ต่างมีบทบัญญัติให้อำนาจในการพิจารณาคดี คือตั้งแต่การอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังเป็นผู้ตรวจสอบถาม ทำให้การและคำพยานด้วยตนเอง และอ่านคำพิพากษาให้จำเลยฟัง

บทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลจะมีข้อแตกต่างกันคือ

ก) การอ่านอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นหน้าที่ของศาลแต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ข) การคัดเลือกคำถามในการถามพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหน้าที่ของผู้ที่จะอ้างพยานจะเลือกถาม ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่จะเลือกคำถามที่เฉพาะ

ค) การเรียกสำนวนสอบสวนของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ศาลเรียกสำนวนจากพนักงานอัยการเมื่อศาลสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว ส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีบทบัญญัติให้เรียกสำนวนได้เนื่อง ป.ป.ช. ได้ส่งมาพร้อมกับฟ้องแล้ว และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี อัยการก็ส่งสำนวนพร้อมฟ้องเช่นกัน

4.2 ศาลต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย

บทบาทข้อนี้เป็นบทบาทของศาล ที่ต้องค้นหาความจริงในคดี โดยต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย กล่าวคือ ทั้งฝ่ายผู้เสียหายหรือโจทก์ก็ต้องมีโอกาสดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่ ส่วนฝ่ายจำเลยต้องไม่ถูกมองเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งในการดำเนินคดี จำเลยต้องได้รับการดำเนินคดีอย่างเต็มที่โดยจะได้รับการแนะนำชี้แจง และคุ้มครองในสิทธิของตนที่มีตามกฎหมาย ซึ่งบทบาทนี้ศาลจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัยสูงคือ ศาลสามารถค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีอำนาจจากฝ่ายใดมาบีบบังคับได้ ในการค้นหาความจริงต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยองค์ประกอบภายนอกในแต่ละเรื่องมาพิจารณาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาล

ความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยไม่ได้หมายถึงการวางเฉย หากแต่จะต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงด้วยใจที่เป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใด ศาลควรจะต้องดำเนินบทบาทในการค้นหาให้ได้ความจริงในคดีอาญาเพื่อจะได้ตรวจสอบและวินิจฉัยข้อเท็จจริง พร้อมแสดงผลแห่งคำวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งศาลอาจกระทำได้โดยซักถามข้อเท็จจริงจากพยานให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นในรายละเอียด หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองเพื่อให้ได้ความจริงกระจ่างชัด

ไม่ใช่บทบาทของศาลที่วางเฉยในการค้นหาความจริง โดยเพียงแต่บันทึกคำพยานที่ คู่ความนำสืบแล้วรวมเข้าสำนวน เพื่อนำไปตัดสิน การค้นหาความจริงในการปฏิบัติจึงกลายเป็น ภาระของคู่ความที่จะต่อสู้คดีกันและหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองต่อหน้าศาล และอาศัย วิธีการให้คู่ความ ถามด้านพยาน ฝ่ายตรงข้าม เป็นวิธีการอันสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ซึ่งเป็น เรื่องของวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาโดยมิได้สอดคล้องกับโครงสร้างของระบบตามกฎหมายที่ไม่มี คณะลูกขุน

ศาลจะทำหน้าที่เพียงควบคุมให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปตามกติกา ส่วนผู้ที่จะวินิจฉัย ชี้ขาดข้อเท็จจริง จำเลยกระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ ก็คณะลูกขุน และหากคณะลูกขุนชี้ขาดว่าจำเลย กระทำผิดตามฟ้องจริง ศาลก็จะทำหน้าที่เพียงปรับบทลงโทษว่า จะพิพากษาลงโทษจำเลยเท่าใด

การที่ระบบนี้กำหนดอำนาจของศาลไว้ในลักษณะเช่นนี้ ย่อมทำให้เป็นไปได้ที่ศาล จะแสดงบทบาทค้นหาความจริงในคดี หากแต่ศาลจะต้องวางเฉยอย่างเคร่งครัด และเพียงแต่ ระมัดระวังไม่ให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปอย่างผิดกติกาเท่านั้น

ก) กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับบทบาท ของศาลในเรื่องความเป็นกลาง ที่เป็นภาวะวิสัยกล่าวคือ เป็นหน้าที่ของศาลต้องสอบถามเรื่องการมี ทัศนคติของผู้ต้องหา³⁴ และจำเลย³⁵ หากไม่มีและต้องการศาลต้องจัดหาทัศนคติให้เพื่อให้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดย เปิดเผยต่อหน้าคู่ความหรือสาธารณะเพื่อให้มีการตรวจสอบได้ถึงความโปร่งใส³⁶ ให้ศาลเลื่อนการ พิจารณาคดีออกไป หากคู่กรณีมีเหตุจำเป็นขัดข้องไม่อาจมาศาลได้³⁷ มีการกำหนดให้มีการตรวจ พยานเพื่อให้อีกฝ่ายได้ทราบ³⁸ และมีแนวทางในการต่อสู้คดี ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำเลยที่รับสารภาพ จนกว่าได้ฟังพยานโจทก์จนพอใจว่าจำเลยได้ทำ ผิดจริง³⁹ ให้ศาลอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผย⁴⁰ หากผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องไม่เข้าใจก็ให้ศาล อธิบายคำพิพากษาให้ฟัง⁴¹ และหากจำเลยที่ยากจนขอคัดสำเนาให้ศาลคัดให้⁴²

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134/1.

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 173.

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 172.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 179.

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 173/1.

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 176.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 182 วรรคสอง.

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 191.

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 189.

ข) สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้มีการบัญญัติถึงความป็นกลางของศาลที่เป็นภาวะวิสัยไว้ในเรื่อง การให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่แต่จะมีความแตกต่างตรงที่ศาล ไม่จำเป็นต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยทั้งนี้เนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีโดยยึดรายงานของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา⁴³ จำเลยสามารถยื่นเอกสารให้ศาลตรวจสอบได้ ส่วนการไต่สวนข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็จะมีลักษณะการดำเนินการคล้ายการดำเนินคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ การที่ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง หลังจากนั้นก็จะถามคำให้การจำเลย หากจำเลยให้การปฏิเสธก็จะดำเนินการตรวจพยานหลักฐานและไต่สวนพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งขั้นตอนในการไต่สวนพยาน หากไม่มีการโต้แย้ง พยานหลักฐานใดศาลมีคำสั่งให้รับฟังพยานโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้⁴⁴ ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานศาลจะเป็นผู้ถามพยานเองโดยศาลจะแจ้งให้พยานได้ทราบประเด็น และข้อเท็จจริงที่ทำการไต่สวนแล้วจึงให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยวิธีการแถลงด้วยตนเอง หรือตอบคำถามศาลซึ่งการไต่สวนพยานหลักฐานนี้ ศาลต้องดำเนินการต่อเนื่องติดต่อกันทุกวันจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุวิสัย หรือเหตุจำเป็นอันมิอาจกล่าวล่วงได้⁴⁵

ความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยนั้น จากการศึกษาการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ สำหรับการพิจารณาคดีครั้งแรกกฎหมายกำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องดำเนินการเมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาล และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วนั้น⁴⁶ การอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง ถามคำให้การของจำเลยว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ แต่ทั้งนี้เน้นสิทธิของจำเลยที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ หากจำเลยให้การก็ให้บันทึกการให้การไว้ ถ้าไม่ให้การก็ให้บันทึกว่าจำเลยไม่ให้การ การพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานให้กระโดยเปิดเผย⁴⁷ และหลังจากศาลตามพยานบุคคลแล้ว ศาลเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายถามพยานเพิ่มเติมได้ นอกจากนี้

⁴³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก.เล่มเดิม หน้า 113.

⁴⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, มาตรา 29 วรรคสอง.

⁴⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, มาตรา 19 วรรคสอง

⁴⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 27 วรรคสาม.

⁴⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 27 วรรคสาม.

กฎหมายยังอนุญาต ให้คู่ความที่ถามพยานหลังจากที่ตอบคำถามของศาลแล้ว สามารถใช้คำถามนำก็ได้⁴⁸

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี ได้มีการบัญญัติบทบาทของศาลที่ต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยไว้ในเรื่อง การพิจารณาคดีของศาลต้องพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าโจทก์และจำเลย จะพิจารณาคดีลับหลังได้เมื่อเหตุตามกฎหมาย⁴⁹ เพื่อให้โจทก์ได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในการพิจารณาคดีนี้ศาลจะต้องดำเนินการพิจารณาอย่างต่อเนื่อง⁵⁰ จะเลื่อนคดีไว้เมื่อมีเหตุจำเป็นตามกฎหมาย หรือเจ็บป่วย⁵¹ หรือในกรณีที่การสืบพยานปากใดไม่เกี่ยวกับบุคคลอื่น ศาลถึงอนุญาตให้บุคคลนั้นไม่ต้องมาศาลก็ได้⁵² ตลอดจนการถามตามพยานในการพิจารณาคดีนั้น ผู้เป็นพิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ถามตนเองหรือมอบหมายให้ผู้พิพากษาอื่น ถามผ่านพนักงานอัยการก็ได้

ซึ่งจากการศึกษาถึงบทบาทของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีในเรื่องบทบาทของศาลที่ศาลต้องมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยนั้น ผู้เขียนพบว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีต่างมีบทบัญญัติให้ศาลมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย คือ ให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกกดดันจากฝ่ายใด พร้อมทั้งศาลยังให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ด้วย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ศาลต้องสอบถามเรื่องทนายความก่อนถามคำให้การจำเลย หากเป็นคดีอัตราโทษประหารชีวิต หรือ จำเลยมีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันถูกฟ้องศาลต้องจัดหาทนายให้ แต่หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกถ้าจำเลยไม่มีพยานและต้องการให้ศาลจัดหาให้ เพื่อให้โอกาสจำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และหากระหว่างการพิจารณามีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ก็ให้เป็นอำนาจศาลที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ อีกทั้งกรณีจำเลยให้การรับสารภาพในคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำจำคุกไม่เกิน 5 ปี ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาได้ทันที

⁴⁸ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543, ข้อ 18 วรรคสอง.

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 230.

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 226.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 229 (2).

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 231.

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เห็นได้ชัดว่าศาลมีความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยสูงมากการค้นหาคความจริง ไม่มีความจำเป็นต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ศาลจะค้นหาคความจริงจากรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา แต่หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นต้องหาคความจริงเพิ่มเติมก็จะให้มีการไต่สวนหลักฐานและถามพยานได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี ให้ศาลพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าโจทก์และจำเลย จะพิจารณาลับหลังได้เมื่อมีเหตุตามกฎหมายหากระหว่างการพิจารณามีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนการพิจารณาก็ให้ศาลอนุญาตได้ ตามที่เห็นควร ตลอดจนเรื่องการถามพยานผู้พิพากษาซึ่งเป็นหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ตามพยานด้วยตนเอง

จึงสรุปได้ว่า ในเรื่องบทบาทของศาลที่ต้องเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความเยอรมนี มีความคล้ายกันในเรื่องบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่เช่น การพิจารณาคดีเปิดเผย การเลื่อนคดี การไม่ต้องมาศาลหากไม่เกี่ยวข้องกับพยานปากนั้น ซึ่งการดำเนินการของศาลเหล่านี้ ศาลจะไม่ถูกกดดันจากฝ่ายใดเป็นอำนาจของศาลที่จะดำเนินคดีไปโดยลำพังโดยมีดุลพินิจในการดำเนินคดี เลื่อนคดีได้อย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บทบัญญัติของกฎหมายทั้งสามฉบับนี้ยังมีความแตกต่างกันออกไป กล่าวคือมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะค้นหาคความจริงจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักการพิจารณาคดีและการสืบพยานเป็นดุลพินิจของศาลหากเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยสูง ตามระบบการค้นหาคความจริงโดยรัฐอย่างแท้จริง ที่ศาลมีอำนาจในการค้นหาคความจริงได้สูงมากจากสำนวนหากไม่พอก็ทำการสืบพยานหรือตรวจสอบจากเอกสารอื่นใดได้อีก

4.3 ศาลต้องมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง

เป็นหลักการให้ศาลตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง ตั้งแต่ชั้นเริ่มคดีจนถึงชั้นพิจารณาคดี โดยศาลมีอำนาจกว้างขวางเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง ศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่การดำเนินคดี

ก) กรณีความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีการบัญญัติถึงหน้าที่ของศาลในการตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงดังเช่น เรื่องการตรวจสอบคำฟ้องไม่ถูกต้องตามกฎหมายให้ศาลสั่งโจทก์แก้ไขให้ถูกต้องได้⁵³ การอนุญาตให้โจทก์แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องให้สมบูรณ์ก่อนที่จะได้มีการพิจารณาคดีต่อไปตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่ให้จำเลยเสียเปรียบ

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 161.

ในการต่อสู้คดี⁵⁴ ศาลไต่สวนข้อมูลฟ้องเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหาก่อนประทับฟ้อง⁵⁵ หากคดีไม่มีมูลให้ศาลพิพากษายกฟ้อง⁵⁶ การที่ศาลเลือกรับฟ้องพยานวัตถุ พยานเอกสารหรือพยานบุคคล ซึ่งอาจพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ ที่ได้มาโดยชอบ มิใช่มาจากการจงใจที่มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นเป็นพยานได้⁵⁷ และให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้ทำ เมื่อมีความสงสัยตามสมควรให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย⁵⁸ โดยศาลจะลงโทษได้ต่อเมื่อจำเลยได้ทำผิดและไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมาย⁵⁹

ในการทำคำพิพากษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องมาก ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยได้⁶⁰ แม้กรณีการไต่สวนการตาย เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้⁶¹

ข) กรณีการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง บทบาทของศาลที่ต้องมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง ในหลักการพิจารณาคดีของศาลในการพิจารณาคดีให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร⁶² ในการปฏิบัติหน้าที่ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่นพนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการสวนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อการใด เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้⁶³

การไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมจะเห็นได้ว่าเป็นดุลพินิจของศาล แต่ถึงแม้ว่าหลักในการค้นหาข้อเท็จจริงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนิน

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 163.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 166.

⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 167.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 226.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 227.

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 185.

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 175.

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 150 วรรคเก้า.

⁶² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 5.

⁶³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542, มาตรา 5.

คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้จะเน้นหน้าไปที่รายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ตาม แต่เมื่อศาลเห็นควรต้องไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานเพิ่มเติมแล้ว ศาลก็ยังมีบทบาทคล้ายกับบทบาทของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ ศาลจะเป็นผู้สอบถามพยานบุคคลด้วยตนเอง โดยศาลจะเป็นผู้แจ้งให้พยานได้ทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวนแล้วจึงให้พยานเบิกความด้วยวิธีการแถลง ตอบคำถามด้วยตนเอง

ค) สำหรับการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนีที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลที่ศาลต้องมีหน้าที่ตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงนั้น ในการค้นหาความจริงของผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศเยอรมนีลงกระทำโดยผู้พิพากษาที่มีความเป็นมืออาชีพ และดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างมีเหตุผล ประเทศเยอรมนีจะเน้นหลักในการค้นหาความจริง โดยทั่วไปการพิจารณาพยานหลักฐานมุ่งเน้นประโยชน์ในการใช้กฎหมาย โดยรัฐจะเข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยสอบสวนค้นหาความจริง โดยตั้งอยู่บนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ คือศาลจะต้องเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการพิจารณาและดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยตลอด โดยที่ศาลจะมีบทบาทตรวจสอบข้อเท็จจริงตั้งแต่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้อง ศาลจะทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามฟ้องว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ หากเห็นว่ามีความน่าเชื่อถือจึงทำการเปิดการพิจารณา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตรวจสอบในเบื้องต้นของศาลก่อนแล้ว และหลังจากที่ศาลรับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว หากศาลเห็นว่าไม่สมควรก็จะอนุญาตให้แก้ไขเพิ่มเติมฟ้องได้⁶⁴ และในส่วนของกระบวนการพิจารณาการรับฟังพยาน ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นศาลจะฟังข้อเท็จจริงจากคำฟ้องและคำให้การเท่านั้น⁶⁵ ซึ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลที่ได้มาเบิกความในคดีเท่านั้น

บทบาทของศาลชั้นต้นในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น ศาลต้องมีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ประกอบกันทั้ง 3 ข้อ คือ

1. ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง
2. ศาลต้องมีความเป็นกลาง ที่เป็นภาวะวิสัย
3. ศาลต้องตรวจสอบพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริง

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้ บัญญัติถึงบทบาทของศาลไทยนั้นมีความเหมือนกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญาของเยอรมนีในเรื่องบทบาทของศาลต้องมีความกระตือรือร้นคือบทบาทตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการการดำเนินคดีอาญา

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี, มาตรา 226.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี, มาตรา 264.

ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะให้คณะผู้พิพากษา แจ้งประเด็นข้อเท็จจริงและผู้ดำเนินการ สอบถามพยานแล้วได้สวนพยานหลักฐานด้วยตนเอง ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาของเยอรมนี บัญญัติให้หัวหน้าคณะเป็นผู้สั่งคดี เป็นผู้ถามพยาน ด้วยตนเองซึ่งเหมือนกับกรณี ของประเทศไทยที่มีบทบัญญัติให้ศาลเป็นผู้ดำเนินการอ่านอธิบายฟ้อง สืบพยาน ถามพยาน เรียก พยานสืบเพิ่มเติม เรียกสำนวนมาสอบสวนมาตรวจ ตลอดจนการอ่านคำพยานต่อหน้าจำเลยให้ กระทำโดยศาล นอกจากนี้ก่อนการพิจารณาศาลยังต้องสอบถามเรื่องทนายความแล้วจัดหาให้ การพิจารณาคดีต้องทำโดยเปิดเผยหากมีเหตุขัดข้องต้องเลื่อนคดี เพื่อให้คู่กรณีได้มีโอกาสต่อสู้อย่าง เต็มที่

ในเรื่องบทบาทของศาลที่ต้องเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัยนั้นสำหรับการดำเนินคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีมีความเหมือนกัน กล่าวคือ ให้บทบาทของศาลในการดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่โดยไม่ถูกกดดันจากฝ่ายใด ดังเช่นใน เรื่องการพิจารณาคดี การสืบพยาน การเลื่อนคดี ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะทำได้อย่างเต็มที่เพื่อ อำนวยความยุติธรรม ในส่วนที่แตกต่างออกไปก็คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ศาลมีความเป็นภาวะวิสัยสูง เนื่องจากการ ค้นหาคำความจริงโดยหลักจะยึดตามรายงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ก็ให้ศาลมีอำนาจการได้สวน ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในเรื่องการตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา และวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนีศาลมีบทบาทคล้ายกันกล่าวคือ ศาลต้องมีบทบาท ในการตรวจสอบและควบคุม การได้มาในข้อเท็จจริงซึ่งในคดีให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยศาลจะเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาคดีด้วยตนเองทั้งหมด แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ เยอรมนีจะแตกต่างออกไปคือ ผู้พิพากษาผู้เป็นหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบพยาน ด้วยตนเอง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนียังมีขั้นตอนการตรวจสอบ ข้อเท็จจริงโดยศาลหลังจากที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องทุกคดี เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข ข้อเท็จจริงก่อนเปิดการพิจารณาคดีต่อไป

จึงกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้มีการบัญญัติให้ บทบาทของศาลไว้ครบถ้วนทั้ง 3 ข้อคือ ศาลต้องมีความกระตือรือร้น ความเป็นกลางที่เป็นภาวะ วิสัยและอำนาจการตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในข้อที่มีความแตกต่างกันข้อคือ

1. ในทางปฏิบัติศาลไทยยังขาดความกระตือรือร้นไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของ กฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการค้นหาคำความจริง เช่น ศาลไม่ทำการสืบพยานและถามพยานด้วย ตนเอง ปล่อยให้เป็นที่ของโจทก์จำเลย ถามและสืบพยานเอง ศาลไม่ยอมเรียกพยานมาสืบ เพิ่มเติม ศาลไม่เรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบคำวินิจฉัยซึ่งแตกต่างกับ

พระราชบัญญัติการเมืองและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีซึ่งมีการปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างเคร่งครัด

2. การตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลเยอรมนี จะมีขั้นตอนการตรวจสอบของศาลก่อนประทับฟ้องในคดีอาญาทุกคดีไม่ว่าจะเป็นอัยการฟ้องคดีก็ตาม หากเห็นว่ามิมูลจึงจะเปิดการพิจารณา ซึ่งกรณีของไทยก็มีการไต่สวนมูลฟ้องแต่จะทำกันเฉพาะคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเท่านั้น ในคดีที่อัยการฟ้องจะไม่ทำการไต่สวนมูลฟ้อง กรณีผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาความของเยอรมันเช่นการเปิดคดี การถามพยาน ฯ จะเป็นผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าคณะเป็นผู้ดำเนินการ

3. ศาลไทยยังไม่มีความเป็นภาวะวิสัย เนื่องจากในการพิจารณาความคดี ศาลไทยยังได้รับอิทธิพลจากฝ่ายการเมือง หรืออิทธิพลทางอื่นทำให้ความยุติธรรมในการพิจารณาความคดีเสียไป

จากการศึกษาพบว่า ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจบทบาทของศาลเป็นลักษณะของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างแท้จริง ดังนั้นศาลจึงควรมีบทบาททั้ง 3 ข้อ คือ ศาลต้องมีความกระตือรือร้น เป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย และทำการตรวจสอบพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้มาอย่างแท้จริง ศาลไม่ควรวางตนเฉย ดังนั้นหากศาลไทยได้มีการทบทวนบทบาทของตน โดยทำการปฏิบัติตนของศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีมาปฏิบัติทำตามในการค้นหาความจริงก็จะเป็นการดำเนินการที่สมบูรณ์ตามบทบาทของศาลขั้นต้น ในระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งจะนำมาซึ่งความยุติธรรมได้ดียิ่งขึ้นกว่าปัจจุบัน